

שני יום הזכרון

המכון לקומוניקציה
האוניברסיטה העברית

המכון למחקר
חברתי שמושי

עתוי וציון יום הזכרון

ממצאים מהסקר השוטף לימים
4-5, 11-12 במרץ 1974

שלומית לוי

יעל נתן

הוזמן על ידי
מרכז ההסברה

ירושלים
פרסום מס. (S)YN/406/H

מבוא

בעוד כחודש תחגוג מדינת ישראל עשרים ושש שנים לעצמאותה.
כנהוג מאז קום המדינה מתחיל חג העצמאות מיד עם סיום יום
הזכרון לנופלים במלחמות ישראל.

הבעיה של צמידות יום הזכרון ליום העצמאות, הועלתה
כבר בעבר. מלחמת יום הכיפורים העלתה ביתר שאת את השאלה
של עיתוי יום הזכרון והדרכים לציונו. בסקר השוטף לימים
4-5 ו- 11-12 למרץ 1974 נבדקה גישתו של הצבור הישראלי
העירוני להשלכותיו השונות של עתוי יום הזכרון ולדרכים בהם
ניתן לציינו.

המידגם לסקר כולל 1130 נחקרים. כל נחקר רואין בביתו
באחד מימי הסקר. אוכלוסית הסקר היא התושבים הבוגרים (מעל
גיל 20) של ירושלים, חל-אביב-יפו, אגד הערים חל-אביב-יפו,
חיפה ובאר-שבע.

תמצית הממצאים

לגבי עיתוי יום הזכרון חלוק הצבור בדעתו. כחצי מהנחקרים סבורים שיש לציין את יום הזכרון בצמוד ליום העצמאות, כפי שהיה נהוג עד כה. המחצית השנייה שוללים צמידות זו.

חצי מהצבור סבור שצמידות יום הזכרון ליום העצמאות פוגעת באוירת חג העצמאות וכמחצית אינם סבורים כך. כמו כן, כמחצית הנחקרים סבורים שצמידות הימים פוגעת באוירת יום הזכרון, ומחציתם אינה סבורה כך.

רובם הגדול של הנחקרים סבורים שהעובדה שיום העצמאות חל מיד אחרי יום הזכרון פוגעת בבני המשפחות השכולות.

בין חשע הדרכים לציון יום הזכרון, נותן האבור עדיפות ראשונה לפעולות הנעשות בתוך הבית כמו: האזנה לתכניות זכרון מיוחדות בודיו וצפייה בהן בטלביזיה, והדלקת נר זכרון בבית.

כמחצית הנחקרים מעוניינים להשתתף בטכסי זכרון שונים.

עדיפות אחרונה ניתנת להליכה לתפילה זכרון מיוחדת בבית-הכנסה והשתתפות בטכסי זכרון בכוהל המערבי.

לגבי הפעולות המיוחדות לנוער, רובו הגדול של הצבור סבור שיש לפעול במסגרות נוספות ולא להשתתף בפעולות שנעשות במסגרת בית הספר.

בנוגע לעתוי יום הזכרון והשלכותיו לא נמצאו כמעט הבדלים בדעותיהם של נחקרים בעלי רקע שונה, מהבחינות של מין, גיל, השכלה, שמירה על המסורת הדתית ויבשת לידה.

נמצא שילידי אסיה-אפריקה ובניהם נוטים לגלות קצת יותר ענין ברוב הדרכים האפשריות לציון יום הזכרון, בהשוואה לילידי אירופה-אמריקה ובניהם.

לפי יתר נתוני הרקע מהבחינות של מין, גיל, רמת השכלה ושמירה על המסורת הדתית, כמעט ולא נמצאו הבדלים בהעדפות הדרכים לציון יום הזכרון.

עיתוי יום הזכרון והשלכותיו

האם יש להמשיך ולקיים את יום הזכרון באותו מועד כפי שהיה נהוג עד כה? דהיינו צמוד ליום העצמאות. כדי לבחון את הגישה של הצבור העירוני לסוגיה זו, הוצגה בפניו סידרת שאלות בנידון. אחת מהן הייתה על עצם העתוי: "עד עכשו יום העצמאות ויום הזכרון חלו זה אחר זה בלי הפסקה ביניהם. האם לדעתך יום העצמאות ויום הזכרון צריכים להיות רחוקים יותר אחד מהשני מאשר הם כיום?"

בהקשר לכך, חלוק הצבור בדעתו. כחצי מהצבור סבור שיום הזכרון ויום העצמאות צריכים להיות רחוקים יותר אחד מהשני מאשר הם כיום (33% השיבו "כן בהחלט" ו-23% השיבו "נדמה לי שכך") וכחצי חושב שהם לא צריכים להיות רחוקים יותר זה מזה. כשנה לפני מלחמת יום הכפורים (אוקטובר-נובמבר 1972) התקבלה החפלה כמעט זהה של החשובות לאותה השאלה. אם כך, מלחמת יום הכיפורים לא שינתה למעשה את עמדות הצבור לגבי העתוי של יום הזכרון.

עובדת היות יום הזכרון כה סמוך ליום העצמאות מעוררת את השאלה על ההשלכות שיש לצמידות הימים על אווירת החג של יום העצמאות מחד גיסא, ועל אווירת האבל, של יום הזכרון מאידך גיסא. גם כאן חלוק הצבור בדעותיו: כמחצית הנחקרים (55%) סבורים שצמידות יום העצמאות ליום הזכרון פוגמת באווירת החג בערב יום העצמאות (השיבו "פוגם מאד" או "פוגם"), וכמחציתם אינם חושבים כך. כמו כן, כמחצית הנחקרים (51%) סבורים שצמידות יום הזכרון ליום העצמאות פוגעת באווירת יום הזכרון, והמחצית האחרת אינה סבורה כך.

ישנו קשר הדוק מאד בין שתי עמדות אלו (מקדם מונוטוניות 0.88). זאת אומרת, מי שנוטה לחשוב שצמידות ימים אלו פוגעות באווירה של אחד מהם, נוטה גם לחשוב שהיא פוגעת באווירת האחר. על אף העובדה שהצבור חלוק בדעותיו לגבי העתוי של יום הזכרון ולגבי השפעת עתוי זה על האווירה בשני הימים, הרי רובו (74%) חושב (השיבו "בהחלט" כך או "כן") שצמידות יום העצמאות ליום הזכרון "פוגעת בבני משפחות שכולות".